

HØSTEN 2020
86. ÅRG.

10

RELIGIØSITET FRA
BARNDOM TIL VOKSEN

12

MIDDELALDEREN:
FOTELLINGER OM
KIRKENS MAKT

16

RETREAT
PÅ TIMEPLANEN

TEMA

Etikk fra krybbe til grav

MFs lærere er etikkeksperter på alt fra befruktede eggceller til flyktninger og det helt vanlige arbeidslivet. Bli kjent med noen av dem her.

VIDAR L. HAANES

Rektor

Adventus Domini

Vi er midt i adventstiden, disse ukene før jul der vi forbereder Herrens komme – *adventus Domini*.

I det romerske riket og senere i kirken, bruktes ordet adventus om seremonien når keiseren, paven eller kongen ankom og ble mottatt i en by, festsal eller kirke: «Gjør døren høy, gjør porten vid. Se ærens konge kommer hit!» Det er ikke uvanlig å forbinde advent med ventetid. Vi venter på Herrens komme, vi venter på å feire jul til minne om at Jesus ble født, og vi venter på at han skal komme igjen i herlighet.

Under årets advent venter mange av oss først og fremst på vaksine og på mer normale livsvilkår. Vi håper på en god julefeiring og venter på å kunne møtes med familie og venner igjen.

Et viktig smittevernråd er fortsatt: «Hold økt avstand til andre enn dine nærmeste.» Det skaper ensomhet. Hva når du ikke har noen «nærmeste» i samme by, og andre holder avstand? Dette gjelder også mange studenter. MF har flere studenter enn i fjor på alle våre kirkelige profesjonsutdanninger, blant annet på diakoni. Men på grunn av digital undervisning og få sosiale aktiviteter, opplever de seg ofte alene. Heldigvis er det mange på MF som bidrar til gode fellesskap, og studentprestene skaper små oaser i hverdagen.

Diakonien understreker inkarnasjonens hemmelighet, evangeliet om Gud som steg ned for å tjene. Diakoni handler om inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet. De kristne i oldkirken tilbød inkluderende fellesskap. Enhver var ansvarlig for sin neste, uavhengig av slektskap, egeninteresse, sympati eller verdi, ut fra troen på den Gud som elsker alle mennesker uten forskjell, en Gud som har omsorg for syke og ensomme, som tar de fattiges og undertryktes parti. Under de mange epidemiene i oldkirken var det nettopp de kristne som stelte de syke og gav de døde verdige begravelser.

Mens vi forbereder Herrens komme, la oss vise diakonal oppfinnsomhet, møte hverandre med omsorg og huske på dem som er alene.

Vidar L. Haanes
rektor

Innhold

4

DA GUD BLE ET FOSTER

Hva er sammenhengen mellom Jesus, julen og bioetikk? Lege og bioetikkerforsker Morten Magelssen forklarer.

6

81 ÅR MED ETIKK TAKKER AV

Når du har undervist i etikk i fire tiår ved MF: Hva er da det fineste, det kjekkeste, det mest spennende og det mest meningsfylte du har opplevd? To professorer svarer.

8

ETIKK MIDT I HVERDAGSLIVET

Etikkens tenkte valgsituasjoner er ofte fjernt fra hverdagslivet. Det kan ikke sies hverken om Maria Ledstams forskning på arbeidslivsetikk eller Asle Eikrems forskning på migrasjonsetikk.

MF VITENSKAPELIG
HØYSKOLE

UTGIVER

MF vitenskapelig høyskole
for teologi, religion og samfunn
Pb 5144 Majorstuen, 0302 Oslo
Telefon: 22 59 05 00
E-post: mfblad@mf.no
Bankkonto: 6038 05 58583
www.mf.no

REDAKSJON

Ragnhild Helena Aadland Høen, redaktør
Vidar L. Haanes, ansv. redaktør
Hilde Arnesen, red. medlem
Unn Målfrid Høgseth Rolandsen, red. medlem
Kjetil Fretheim, red. medlem

PRODUKSJON OG TRYKK

Foto på omslag: Ultralydbilde fra da
Johannes Aadland Høen var 12 cm stor.
Layout/trykk: Østfold Trykkeri, Askim

12

MIDDELALDEREN – EN BAKTALT PERIODE

Hvordan fremstilles egentlig middelalderens kristendom i norske lærebøker i historie?

Det var spørsmålet MF-student Magne Fossan stilte i sin mastergradsavhandling.

– Middelalderen er en baktalt periode. Denne avhandlingen viser hvor systematisk det er, sier MF-professor Kristin B. Aavitsland.

10

SLIK FORANDRER TROEN SEG GJENNOM LIVET

I en unik studie har forsker Erling Birkedal fulgt 13 personer fra de var 13 år til de fylte 35 år. Hvordan utviklet troen deres seg gjennom disse årene?

16

RETREAT PÅ TIMEPLANEN

Hver høst drar teologistudentene på 3. semesteret til Lia Gård på retreat. Ofte blir retreatene et betydelig steg videre i modningsprosessen mot å bli prest.

ANNONSEINFORMASJON

Ønsker du å annonsere i bladet, ta kontakt med Ragnhild Helena Aadland Høen, ragnhild.aadland.hoen@mf.no.

Har du andre spørsmål er du velkommen til å kontakte oss.

17 000 abonnenter mottar bladet to ganger i året. Abonentene består av MF-venner, tidligere studenter og ansatte, alle menighetsråd, kirkelige organisasjoner og institusjoner. Ved kildehenvisning kan artikler i **MF** gjengis fritt.

Bladet kan lastes ned elektronisk på mf.no (gratis tjeneste) Ønsker du ikke å motta bladet? Send en e-post til info@mf.no.

ISSN 2535-6291

11 MF UTVIDER STUDIETILBUDET

Fra høsten 2021 kan du ta årsstudium i teologi og årsstudium i religion ved MF. I tillegg utvides bachelor i religion og samfunn med en ny spesialisering: Globalisering og sosial bærekraft.

18 NYOPPUSSET BIBLIOTEK OG NY BIBLIOTEKSJEF

Ta en kikk på det nye utseendet til biblioteket, og bli kjent med den nye biblioteksjefen.

20 NYE ANSATTE

Møt fire av MFs nye ansatte: Tatjana Schnell, Valérie Schram, Eviane Leidig og Ragnhild H. Aadland Høen.

He's on His way

RT 34Hz

RS

x7.6

2D

73%

43 T

HRes

Morten Magelssen,
professor II i bioetikk

x

Christmas
starts with
Christ

Adventstid. Jesus er på vei. – Gud ser veldig stort på det lille fosteret. Han ble jo selv til et foster. Inkarnasjonen får følger for mange bioetiske debatter, sier Morten Magelssen, forsker i medisinsk etikk. Foto: Christmasstarts.com

Da Gud ble et foster

– Gud ble et menneske helt fra unnfangelsen av. Det setter grenser for hvordan vi kan manipulere starten av menneskelivet, mener Morten Magelssen, lege og professor II i bioetikk ved MF.

TEKST: RAGNHILD H. AADLAND HØEN

I den gresk-romerske verden var drap på ufødte og nyfødte barn utbredt, og de første kristne gikk radikalt ut mot dette. I Didaché fra 100-tallet står det: «Du skal ikke drepe et foster ved abort, heller ikke skal du drepe et nyfødt barn.» I den kristne tradisjonen har abort alltid vært vurdert som galt. Fordi menneskelivet er hellig. Det er Guds.

– INKARNASJONEN HELLIGER MENNESKET

– Det at Gud ble menneske, får følger for hvordan vi ser på mennesket. Gud har delt vår form. Han har forent seg med alle fostre. Inkarnasjonen helliger mennesket. Det får følger for mange bioetiske debatter, sier Morten Magelssen.

Til daglig er han førsteamanuensis ved Senter for medisinsk etikk ved Universitetet i Oslo. Der underviser han universitetets medisinstudenter i etikk. Fra i høst av er han også professor II i bioetikk på MF.

– Vi har vanskelig for å forstå hvor radikalt det kristne menneskesynet var i den romerske og greske verden. Den romerske *pater familias* hadde makt til å bestemme hvorvidt den nyfødte skulle settes ut for å dø. Det var først med kristendommen at det gradvis ble slutt på dette, slik Tom Holland viser i sin bok *Dominion*. På noen områder beveger samfunnet seg i dag tilbake i retning det førkristne menneskesynet. De ufødte menneskene er på nytt blitt mindre verdt enn andre mennesker. Vil vi på sikt også få mindre medfølelse med de sårbare? spør forskeren i medisinsk etikk.

– HVOR FRIE ER KVINNENE TIL Å VELGE?

Den siste tiden har han engasjert seg spesielt i den nye bioteknologiloven.

– Over tid har det skjedd en monumental endring i hvordan vi ser på det å få barn. Før var barn en gave. Nå kan barnet bli et produkt som vi bestemmer over. Vi vil kunne velge det embryoet som har de gunstigste genene. Snart kan vi kanskje lage kunstige kjønnseller av hudceller og gjøre genendringer med CRISPR-metoden. Hvor godt er det for mennesket å være Gud? Det er et viktig spørsmål å stille, sier Magelssen.

I 2010 ble han selv far til Thomas som har Downs syndrom.

– Det visste vi ikke før etter fødselen. Jeg

er glad for det. Det var naturens ansvar, ikke vårt valg. Det er usunt for foreldre å ha valget om fosteret skal leve eller dø. Med en spissformulering kan fosterdiagnostikken ses på som en kvalitetskontroll av fostre. Det tunge ansvaret legges på de gravidens skuldre, i selvbestemmelsens navn. Samtidig er det vi som samfunn som vil betale 160 millioner kroner årlig for at alle gravide skal få fosterdiagnostikk, med påvisning av avvik som en hovedhensikt, sier han.

Han presiserer at formelt er det et fritt valg å ta abort.

– Men hvor frie er kvinnene? I praksis er det mye som presser dem i retning av å avbryte svangerskapet. Veiledningen som gis er ikke nødvendigvis nøytral. De blir informert om de medisinske avvikene, men ikke om hvordan livet med et barn med Downs syndrom blir. De får høre mye om økt risiko for hjertefeil, men lite om sjansen for et godt og meningsfullt liv. Noen kvinner forteller om direkte abortpress fra helsepersonellet. Det er *samfunnet* som har satt dette i system, og som presenterer abort som den logiske løsningen. Kvinnene tar den konsekvensen som systemet legger opp til. Hvor fritt er da valget? Øker dette virkelig kvinnes frihet? spør etikkforskeren.

KRISTNE VERSUS SEKULÆRE SVAR

Han mener det er de kristne som har ressursene til å sette og begrunne grenser på bioetikks område.

– Våre sekulære og liberale venner har et litt begrenset register av argumenter og hensyn som de kan ta i bruk når de vurderer ny teknologi. Spørsmålene deres er: «Er det til nytte? Er det skadelig?» og de bruker gjerne et snevert begrep av både nytte og skade, sier Magelssen.

Han mener det er viktig å finne dypt funderte kristne svar i bioetiske spørsmål.

– Bibelen og den kristne tradisjonen gir noen svar, men vi må tolke dem inn i vår tid for å anvende dem godt. Jeg skulle ønske at vi i enda større grad ville diskutere de bioetiske spørsmålene. Det er det vi skal gjøre i vårens studieemne i bioetikk: Skape rom for å diskutere disse spørsmålene. I noen få bioetiske spørsmål finnes det et klart, kristent svar, i de fleste andre må vi diskutere og

vurdere ulike alternativer opp mot hverandre ved å vurdere styrker og svakheter ved argumentene, sier etikkforskeren.

KRISTENMANNNS BLOD

I det offentlige rom vil du imidlertid ikke høre Morten Magelssen argumentere med bibelhenvisninger.

– Du blir lyttet til dersom du argumenter helt allment. Hvis folk lukter kristenmanns blod, blir de skeptiske. Jeg skjønner dem. Hvorfor skal de gi vekt til argumenter som forutsetter et virkelighetsbilde som de tror er usant? Kanskje er det likevel en trend at folk begynner å bli lei av den tynne, liberale etikken. Den gir ikke mening og retning for et livsprosjekt. Når folk oppdager det, kan de bli nysgjerrige på kristen tro og kristen etikk igjen.

Han mener etikerne Peter Singer, Aksel Braanen Sterri og Ole Martin Moen gjør den kristne etikken en tjeneste når de går linjen sin helt ut, til en slik grad at alle kan se hvor de sekulære, liberale grunnpremissene leder av sted – noen ganger ut i det ekstreme, kanskje tilbake til den førkristne situasjonen?

– Vi må ha tålmodighet. Når den kristne grunnen vi bygger på langsomt vaskes bort gjennom generasjoner, når folk merker at det ikke lenger er en forankring på dypet, så kan det vekke en motreaksjon. Jeg er opptatt av at vi kristne skal finne sammen og hjelpe hverandre å tenke dypere om disse spørsmålene. Vi trenger å ha dypere og mer reflekterte svar å gi dem vi snakker med, og for vår egen del. Studieemnet i bioetikk er et bidrag inn i det.

Lære mer om bioetikk?

Studieemnet *Bioetikk* kan tas som deltidsemne på MF vårsemesteret 2021. Undervisningen foregår fredager klokken 12.15. I 2013 ga Morten Magelssen ut boka *Menneskeverd i klinikk og politikk*. *Bioetikk i lys av kristen tro* på Lunde forlag. Boka tar for seg medisinsk-etiske problemområder som er spesielt aktuelle i vår tid, med særlig oppmerksomhet på menneskeverdet i livets ytterkanter. Magelssen drifter også nettsiden **bioetikk.no**.

De to professorene Svein Olaf Thorbjørnsen (t.v.) og Gunnar Heiene (t.h.) har samarbeidet nært i de henholdsvis 40 og 41 årene de har vært ansatt på MF. Her sammen med rektor Vidar L. Haanes under den høytidelige avslutningslunsjen på MF.

Det fineste med å være etikkprofessor på MF

I nesten fire tiår har professorene Gunnar Heiene og Svein Olaf Thorbjørnsen vært involvert i etikkundervisning og etikkforskning ved MF vitenskapelig høyskole. Hva har vært det fineste, kjekkeste, mest spennende og mest meningsfylte de har opplevd i disse 40 årene?

TEKST OG FOTO: RAGNHILD H. AADLAND HØEN

Det skal du få svaret på her. Men først – noen utdrag fra professor Jan Olav Henriksens hilsen under avslutningsseminaret for de to professorene:

– Det er med et visst vemod, og med mye takknemlighet, at vi i dag markerer at de har avsluttet svært lange karrierer som undervisere og forskere. Mange studenter vil huske forelesninger og seminarer som Gunnar og Svein Olaf har stått for med takknemlighet. De har levert vel forberedt undervisning på alle utdanningsnivåer. At de begge også har så lang fartstid har gitt dem anledning til å både finpusse pedagogiske triks og etisk argumentasjon – og de har også selv vært i utvikling når det gjelder utvikling av meta-etiske posisjoner og konkrete etiske standpunkter.

Det er flere enn studentene som har hatt glede og nytte av arbeidet og nærværet Svein Olaf og Gunnar har representert i fakultetet. Mange kolleger – og ikke bare ved MF – har satt pris på hvordan de har delt av sin kunnskap, tatt på seg oppgaver, og også kledd ulike lederstillinger som har vært nødvendige å ivareta. Verken Gunnar eller Svein Olaf har vært personer som har vært vanskelige å be når noe måtte gjøres. Derfor har de også – på ulike vis – bidratt til å utvikle de gode

kollegaforhold som vi i dag har ved fakultetet. Ingen av dem har vært stridens menn – men ingen av dem har heller veket unna å markere hva de står for når det var behov for at det skulle skje.

Gunnar og Svein Olaf har vært sentrale personer i det etter hvert ganske store og aktive etikkmiljøet som vokste frem ved MF i kjølvannet av Ivar Asheims innsats for faget. De har hatt omfattende veiledningsoppgaver, og ikke minst har de preget MF gjennom sin lærebok i kristen etikk, som er kommet i flere, og reviderte utgaver. I kraft av forskningsinteresser som har gitt dem tilgang til nettverk utenfor MF, har de også bidratt til å utvikle omfanget av temaer for etisk refleksjon ved fakultetet.

Sentralt i begges forskning har vært temaer knyttet til menneskesyn, men dette skal ikke forstås i en individualistisk mening: de har vært opptatt av mennesket i forhold til stat og offentlighet, bioteknologi, konkurranse-samfunn, gjeldskrise og kvinnemishandling. Selv om de også, som de fleste teologiske etikere, vært engasjert i samlivsetiske spørsmål, men har på ingen måte begrenset sin oppmerksomhet til dette. Det vitner deres samlede produksjon av artikler, monografier og mer populære fremstillinger om. [...]

Jeg har fulgt dagens to hovedpersoner gjennom tre av de tiår de har vært ved MF. Svein Olafs grundighet og Gunnars enormt omfattende lesing og orientering i sitt fagfelt har vært mulig å bevitne ved selvsyn. Deres dedikasjon, arbeidsinnsats og evne til konstruktivt samarbeid imponerer og avtvinger respekt. [...]

Gunnar Heiene og Svein Olaf Thorbjørnsen har skrevet, forsket og undervist seg inn i MFs historie. De har også vært sentrale i arbeidet for å manøvrere MF gjennom en kritisk fase etter årtusenskiftet. Som mange før dem har de bidratt til at MF er blitt et stadig mer variert og mangfoldig kollegafellesskap, og til å profilere fakultetets engasjement i viktige saker som angår kirke og samfunn. Når de nå blir en del av vårt anselige antall av godt kvalifiserte emeriti, er det å håpe at vi fremdeles vil kunne møte dem ansikt til ansikt innimellom, og at vi samtidig vil kunne dra veksler på deres kunnskaper og erfaringer. På vegne av alle oss som har hatt glede av å samarbeide med dere gjennom mange år – ja, tiår, vil jeg ikke bare si takk – men også ønske dere alt godt på den videre livsvei som emeriterte professores! Tusen takk!

DET FINESTE

Svein Olaf: Det fineste har vært kollegafellesskapet, de faglige og eksistensielle møtene med studentene og andakts- og gudstjenestefellesskapet på skolen.

Gunnar: Det fineste har vært møtet med studentene og kollegafellesskapet. Det er så fint å få møte unge mennesker som er så åpne og interessert i å lære og utvikle seg. Fra kollegafellesskapet har mine to veiledere Ivar Asheim og Torleiv Austad betydd spesielt mye, men også Lars Østnor som jeg har hatt mye samarbeid med helt til i dag, og ikke minst Svein Olaf Thorbjørnsen.

DET MEST SPENNENDE

Svein Olaf: Det mest spennende har vært Kina-turene og møtet med stadig nye studenter som hele tiden utfordrer til å tenke igjennom egne tanker og standpunkter. Dessuten vil jeg trekke fram møtet med kolleger og fag som ligger utenfor MFs tidligere portefølje. Her er det mye spennende å lære.

Gunnar: Det mest spennende har vært utviklingen vi har vært vitne til her på MF, i retning en større bredde og åpenhet. Det teologiske miljøet er bredere nå, også konfesjonelt, med alt fra pentekostale til katolske studier.

DET KJEKKESTE

Svein Olaf: Daglig å sykle til MF, gå på kontoret, inn i auditorium og seminarrom, møte kolleger og interesserte og vitebegjærlige studenter, prate med dem og kanskje gi studentene noe som kan være viktig for deres videre livsvei, det er stort – og kjekt. Jeg må her også få nevne en del visekvelder og fagkvelder fra min egen studietid, semester-avslutningsfester og ikke minst alle «MF Norge rundt-turene» med studenter og andre lærere. Vi dro rundt i hele Norge og hadde gudstjenester, ungdomskvelder og drev med rekruttering. Det var fabelaktig! Veldig moro!

Gunnar: Det kjekkeste har vært undervisningen, veiledningen og kontakten med studenter som vil trenge dypere inn i teologien. Jeg husker best de studentene jeg har vært veileder for. Også har jeg mange gode minner fra Roma-turene, som jeg husker tilbake til med stor glede. Reisene til Roma gav nye perspektiver, og det var kjekt å møte studenter fra ulike konfesjoner.

DET MEST MENINGSFYLTE

Svein Olaf: Det mest meningsfylte har vært å få ha en arbeidsplass der jeg har fått arbeide med det som for meg er av det mest sentrale i livet; å få undervise og forske på spørsmål

knyttet til tro og liv. Det er jeg svært takknemlig for!

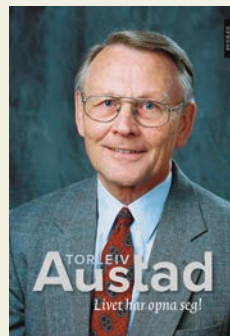
Gunnar: Det å være professor innebærer at du får tid og anledning til å fordype deg i faglige spørsmål, i etikk og i religionens rolle i samfunnet. Det har vært dypt meningsfylt å få jobbe med politisk etikk forholdet mellom stat og samfunn, Den norske kirkes politiske rolle og kamp under krigen, og så videre. Likeså har det vært meningsfylt å få jobbe med samlivsetikk og familieetikk, med temaer som bioteknologi, overgrep og kvinnehandling og med disability theology. Jeg har en datter som har en alvorlig psykisk utviklingshemming. Da jeg begynte å jobbe med dette temaet var det et ikke-tema i det teologiske akademiet i Norge, mens i dag er det mange som forsker på dette temaet. Det er flott!

Dette er den tredje utgaven av klassikeren «Felleskap og ansvar» – under ny tittel. «Kristen etikk – en innføring» av Gunnar Heiene og Svein Olaf Thorbjørnsen er under nok en revisjon, og kommer snart ut i sin fjerde (!) utgave.

ANNONSE

Spennende MF-relaterte boknyheter

Innbundet, illustrert, 360 sider · kr 369,-

Torleiv Austad

Livet har opna seg!

«Eg takkar for boka [...] For meg har det vore interessant å fylgja ein sentral teologiprofessor si livshistorie på denne måten.» *Johannes Kleppa, Dagen*

«Ein raus teolog med hjartevarme [...] som] på meisterleg vis greier å gjere dette minst like mykje til ei fortelling om andre» *Sigurd Hausgjerd, Setesdølen*

Innbundet, kr 349,- / Heftet kr 329,-

Lars J. Danbolt | Øystein Wang

Begynnelser · Johannes-evangeliet som fortelling, dialog og drama

«et overflødigthorn som øser av mange ulike kilder [...] på søken etter en Gud som ikke befinner seg trygt plassert i himmelen, men midt i det hverdagslige menneskelivet.»

Astrid Sætrang Morvik, prest.no

Bøkene kan du kjøpe i
bokhandelen eller **portofritt** fra:

efremforlag.no

Etikk midt i hverdagslivet

– Etikkforskeren sitter ikke lenger bare inne på kontoret, langt borte fra temaene de jobber med, forteller stipendiat i teologi og etikk Maria Ledstam. Forskningen tok henne bort fra skrivepulten og inn på arbeidsplasser der hun lyttet, observerte og stilte spørsmål.

TEKST: UNN MÅLFRID H. ROLANDSEN

Doktorgradstipendiat Maria Ledstam analyserer etiske problemstillinger med utgangspunkt i hva mennesker faktisk sier og gjør i det daglige, og hva som betyr noe for dem. FOTO: MF

Etiske diskusjoner tar gjerne utgangspunkt i valgsituasjoner som setter dilemmaer på spissen: Er det rett å lyve i gitte sammenhenger? Kunne du tatt livet av et menneske hvis det kunne redde familien din?

– Etikkens tenkte valgsituasjoner er ofte fjernt fra våre hverdagsliv, sier Maria Ledstam.

Hun analyserer etiske problemstillinger med utgangspunkt i hva mennesker faktisk sier og gjør i det daglige, og hva som betyr noe for dem. Dette er et kjennetegn ved den «empiriske vendingen» i teologien. Her undersøkes spørsmål som angår teologi og etikk, men med etnografisk metode og innslag av teorier fra samfunnsvitenskapene.

ØKONOMI OG RELIGION PÅ ARBEIDSPLASSEN
Ledstam har gjort sitt feltarbeid ved to verdibaserte arbeidsplasser i USA og Canada. I doktorgraden analyserer hun hvordan ansatte og ledere forsøker å balansere økonomisk

fortjeneste med religiøst motivert engasjement.

De to bedriftene hadde verdibaserte businessmodeller, en i katolsk tradisjon og en evangelikal. Men, selv om bedriftene kunne se ulike ut på papiret, møtte de ansatte liknende utfordringer når de skulle leve ut sin etikk i praksis.

– Det moralske resonnementet skjer i praksisene, sier Ledstam.

– Forskningen min viser at arbeidstakerne – enten de hadde bakgrunn i katolsk eller evangelikal tradisjon – stod overfor mange av de samme forhandlingene i skjæringspunktet mellom økonomi og religion, forteller hun.

ETISK SAMFUNNSENGASJEMENT

Maria Ledstam skulle bli lærer. Først senere valgte hun å studere teologi, og det var slett ikke åpenbart at det skulle lede fram til en doktorgrad i etikk.

– Da jeg var student tenkte jeg at etikkfaget handlet mest om individualetikk og abstrakte refleksjoner om hvilke prinsipper og vurderinger som er mest rasjonelle. Selv var jeg opptatt av kamp for rettferdighet og interessert i hvordan felleskap og praksiser vi er en del av påvirkes av handlingene våre, forteller hun.

– Etter hvert erfarte jeg at etikk som fag hadde mye å tilføre også mitt samfunnsengasjement.

Som empirisk etiker kombinerer Maria Ledstam egne observasjoner med informasjon fra intervjuer og tekstmateriale. Dette materialet bruker hun for å vise hvordan mennesker på arbeidsplassen og i dagliglivet ellers navigerer mellom ulike etiske hensyn.

– Hvordan handler de i praksis, og hvordan forhandler de om dette med menneskene rundt seg? Jeg ønsker å undersøke hva det vil si å leve et *godt* liv slik ulike aktører ser det.

MFs ekspert på migrasjonsetikk

Hva er en human migrasjonspolitikk? Kan etikken fortelle oss om en politisk handling er moralsk forsvarlig eller ei? Professor Asle Eikrems forskning er dagsaktuell. Han forsker på migrasjonsetikk.

TEKST: UNN MÅLFRID H. ROLANDSEN

– Forhåpentligvis kan forskningen min bidra til at den offentlige debatten om migrasjonspolitikk får økt dybde og flere nyanser, sier professor Asle Eikrem. FOTO: MF

For Asle Eikrem vokste forskningstemaet fram gjennom både personlige erfaringer og faglige spørsmål.

– Jeg vokste opp med kurdere blant mine beste venner, og har fått kjenne på nært hold utfordringene de har stått i som innvandrere i Norge, forteller Eikrem.

I boka *God as Sacrificial Love* skriver han blant annet om normer for sosial inklusjon og eksklusjon i kirken. Det var denne faglige problemstillingen som brakte ham i kontakt med migrasjonspolitiske spørsmål. Det handler om hvem som hører til og hvem som holdes utenfor.

– Forhåpentligvis kan forskningen min bidra til at den offentlige debatten får økt dybde og flere nyanser.

ETIKKFORSKNING ER FLERFAGLIG

For Asle Eikrem er flerfagligheten noe av det som fascinerer mest, det vil si muligheten til å lese tekster fra ulike fag for å komme fram til ny innsikt. I tillegg til politisk filosofi og teologi bruker han bidrag fra statsvitenskap, samfunnsøkonomi, sosiologi, juss og politiske utredninger når han vil belyse etiske utfordringer i migrasjonspolitikken.

– Lesingen munner ut i et forsøk på å utarbeide et systematisk helhetsblikk på

temaet. Dette er både en stor utfordring og noe av det som gjør teologien og etikkfaget så givende å arbeide innenfor, sier han.

VILJE TIL Å GÅ I DYBDEN

Hva kan teologien som fag bidra med når vi møter etiske dilemmaer i politikken? Her fremhever Eikrem den systematiske tilnærmingen og viljen til å gå i dybden.

– I politiske debatter vil mange vegre seg for å sette tydelig ord på de verdiene og forestillingene som ligger til grunn for den migrasjonspolitiske posisjonen de tar. Mye regnes som selvsagt, og lite er tilstrekkelig begrunnet, sier Eikrem.

Som forsker har han mulighet til å gå mer systematisk til verks. Men, slike forskningsprosesser tar tid og leder gjerne til nye spørsmål heller enn klare svar.

– I en del tilfeller er det vanskelig, kanskje umulig, å utarbeide en klar terskel for når en migrasjonspolitisk handling går fra å være moralsk forsvarlig til moralsk problematisk, sier Eikrem.

– For meg handler også teologi om å være åpen for at ulike gudsbilder spiller en rolle for hvordan migrasjonspolitikk utformes, og disse er det viktig å tematisere og kritisk vurdere.

– MIGRASJONSETIKK ER KOMPLISERTE GREIER

Folk har ulike syn på hva som utgjør en god migrasjonspolitikk både i Norge og internasjonalt. Forskning på migrasjonsetikk kan bidra til en ryddigere politisk debatt og gi bedre grunnlag for politiske veivalg.

– Migrasjonsetikk er kompliserte greier! erklærer Asle Eikrem.

– Det er utfordrende å utvikle konkrete teologisk begrunnede migrasjonspolitiske veivisere. Jeg opplever at teologien historisk sett har sparsommelige ressurser for å begrunne det som for mange faller ganske intuitivt, nemlig at nasjonale interesser har tyngre vekt i migrasjonsetiske vurderinger enn individuelle asylsøkeres interesser. Dette problemet forsøker jeg nå å jobbe så grundig som mulig med.

På spørsmål om hva han har konkludert med så langt, trekker han fram menneskers verdighet som et sentralt anliggende.

– Forhåpentligvis kan forskningen min bidra til at Norge, til tross for sine realpolitiske begrensninger, kan arbeide for en nasjonal og internasjonal migrasjonshåndtering som i størst mulig grad ivaretar migrantenes verdighet som mennesker, sier Asle Eikrem.

Erling Birkedal har nylig gitt ut bok om hvordan troen har endret seg i 13 personers liv gjennom de siste 22 årene. – Livskriser er det som i størst grad endrer troen deres. Da aktiveres den troen de har eller ikke har. Hva skjer når livet blir vanskelig? Ber jeg til Gud eller forbanner jeg Gud?

Slik forandret troen seg gjennom livet for 13 ungdommer

Forsker Erling Birkedal har fulgt 13 personer fra de var 13 år til de ble 35 år gamle. Hva skjedde med troen deres i løpet av disse 22 avgjørende årene i livet deres? Det kan du lese om i den nylig utkomne boka *Religiøsitet fra barndom til ungdom – tretten livshistorier om tro og livstolkning*.

TEKST: RAGNHILD H. AADLAND HØEN FOTO: ANNBJØRG DALLAND/IKO

– Det begynte med at jeg fulgte en gruppe tenåringer i tre år i forbindelse med doktorgraden min. Den gang rådet veilederen min meg til å spørre ungdommene om jeg kunne få kontakte dem senere i livet. Det gav flere av dem meg lov til. Dermed møtte jeg disse igjen da de var midt i 20-årene og nå sist midt i 30-årene, forteller Erling Birkedal, forsker ved MF KOM.

Resultatet har blitt en unik langtidsstudie i norsk sammenheng. Hovedtendensen i studien er at ungdommene ble mer ydmyke, åpne, nyanserte og pragmatiske med årene, enten de i utgangspunktet hadde vært ateister eller troende i ulik grad.

LIVSKRISENE BETYDNING

– Livet former og utvikler oss, og livskriser synes å være det som i størst grad endrer troen. Da aktiveres den troen de har eller ikke har. Hva skjer når livet blir vanskelig? Ber jeg til Gud eller forbanner jeg Gud? Det å få barn fører også til en endring hos mange. Positive verdier fra egen oppvekst blir aktivert overfor egne barn.

– Men jeg har ikke gått inn som en

systematisk teolog for å vurdere troen deres. Mitt prosjekt er å beskrive og speile deres tro. Jeg har fått større respekt for at det ikke er mulig å kategorisere mennesker og si: Sånn er de troende og sånn er ateistene. Det finnes ikke gjennomsnittspersoner, bare unike mennesker, sier forskeren.

KOMPLEKSE PROSESSER

Birkedal er opptatt av «personens egen vei i dette landskapet som har med religion og tro å gjøre».

– Det er et mangfoldig landskap, og det er ikke bare ytre faktorer, oppdragelse og påvirkning som betyr noe. De indre faktorene betyr vel så mye: Personligheten, hva slags følelsesregister de har, de tidligere erfaringene de har, og hvilke rammer de tolker de nye erfaringene sine ut fra. Disse indre prosessene er langsomme og komplekse, og de ulike faktorene kan ikke deles strengt opp og analyseres uavhengig av hverandre. Derfor har denne studien resultert i en bok med fortellinger og ikke bare analytiske betraktninger. I analysen min av livshistoriene forsøker jeg å svare på spørsmålet: «Hvordan

kan vi forstå utvikling av religiøs tro fra barndom til voksen alder i lys av individets livshistorie og kulturell kontekst?»

UNIKT PROSJEKT

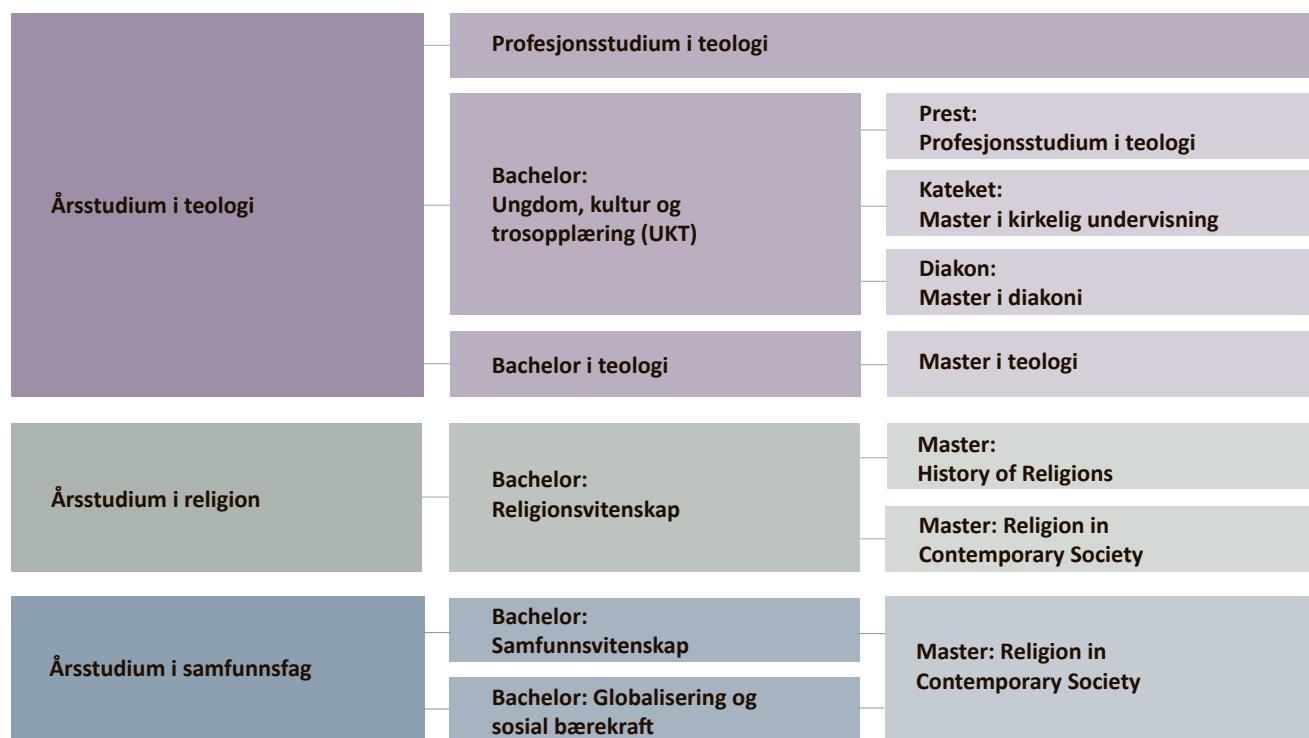
Erling Birkedal håper at en yngre forsker etter hvert kan overta prosjektet og følge deltakerne livet ut. Han forteller at det har vært et spesielt prosjekt å arbeide med, særlig fordi deltakerne i studien har opparbeidet mye tillit til ham over lang tid.

– Du føler du holder et annet menneskes liv i dine hender. «Dette har jeg ikke fortalt til noen før», forteller flere. Du får se inn i deres indre liv og får innblikk i noe verdifullt og sårbart. Da føler du at du står på hellig grunn, sier Birkedal.

Da deltakerne var midt i 30-årene fikk de lese om igjen hva de hadde sagt for ti år siden og da de var tenåringer.

– De har fått være sine egne tolker. Det er spennende å høre deres egne refleksjoner. Flere av dem har hatt behov for å fortelle på nytt, på en ny måte. De nytolker stadig vekk. En livshistorie er aldri ferdig skrevet, sier forsker Erling Birkedal.

SLIK ER MULIGHETENE FOR VIDERE STUDIER ETTER ÅRSSTUDIENE.

MF utvider studietilbudet

Fra høsten 2021 kan du ta årsstudium i teologi og årsstudium i religion ved MF. I tillegg utvides bachelor i religion og samfunn med en ny spesialisering: Globalisering og sosial bærekraft.

TEKST: HILDE ARNESEN

Dermed kan du begynne på hvilket som helst av våre årsstudier og fortsette på en lengre grad innen samme fagområde. Alle årsstudiene utgjør første året i minst en av våre bachelorgrader eller profesjonsstudier. I noen av mastergradene er undervisningen på engelsk, men oppgaver og eksamen kan skrives på norsk.

Det eksisterende årsstudiet i kristendom/KRLE erstattes av to nye årsstudier: ett i teologi og ett i religion. I tillegg finnes allerede årsstudium i samfunnsfag. Her følger studienes egenpresentasjon:

ÅRSSTUDIUM I RELIGION

Årsstudiet i religion gir grunnleggende innføring i religionsvitenskap og studiet av religion og religiøs praksis. Studiet gir bred allmennkunnskap, og er relevant for ulike yrker innen skole, organisasjonsliv og offentlig virksomhet.

Studiet tar opp en rekke spørsmål knyttet til studiet av religion, religiøs praksis og tolkning av hellige tekster. Det legges særlig vekt på tro og tradisjon innen kristendom, islam, hinduisme og buddhisme.

Hva er religion og hvordan kan man studere tro og religiøs praksis? Hva tror og praktiserer

kristne, jøder, muslimer, hinduer og buddhister? Hvilken historisk kontekst ble disse religionene til i? Hva kjennetegner hellige skrifter i ulike religioner? Hva kjennetegner det religiøse og livssynsmessige landskapet i dagens Norge? Og hvordan begrunnes etikk innenfor ulike religioner og livssyn?

ÅRSSTUDIUM I TEOLOGI

Årsstudiet i teologi gir grunnleggende innføring i teologi og studiet av kristen tro, tradisjon og praksis. Studiet gir bred allmennkunnskap, og er relevant for ulike yrker innen kirke, skole og samfunn.

Studiet tar opp en rekke spørsmål knyttet til studiet av religion og religiøs praksis, kristen tro og tradisjon, tolkning av bibelske tekster og ulike perspektiver på forholdet mellom kirke, kultur og samfunn.

Hvordan er kristendommen blitt forstått og praktisert gjennom historien? Hva er historisk bakgrunn for Bibelen? Hva er sentralt i kristendommens syn på Gud, verden og mennesket? Hvordan kan man forstå forholdet mellom kirke, kultur og samfunn? Og hva kjennetegner det religiøse og livssynsmessige landskapet i dagens Norge?

GLOBALISERING OG SOSIAL BÆREKRAFT

Globalisering og sosial bærekraft er en ny studieretning innenfor bachelor i religion og samfunn. Fra før av tilbys samfunnsvitenskap og religionsvitenskap.

Globalisering og sosial bærekraft vil gi studentene kunnskap og verktøy som hjelper for å forstå den globale verden vi lever i. Det handler om identitet, mangfold, rasisme og diskriminering. Men også om mangel på sosial rettferdighet, og at makt og privilegier er ujevnt fordelt i samfunnet. Sosial bærekraft handler om å utfordre disse maktforholdene og skape et samfunn med like muligheter for alle mennesker. For å forstå dagens utfordringer vil studentene få innsikt i historiske prosesser som har bidratt til å forme dagens globale maktstrukturer.

I det tredje studieåret legges det til rette for å reise utenlands, enten ved å studere et semester ved en av MFs partnerinstitusjoner eller ved å gjøre datainnsamling til bacheloroppgaven i utlandet. På denne måten vil globale perspektiver bli mer enn bare teori.

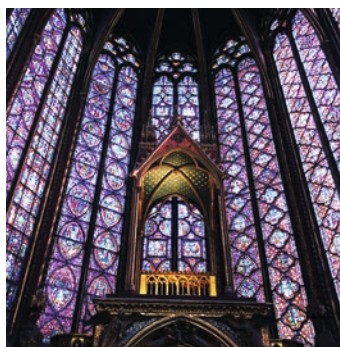

– Klostrenes bidrag til europeisk kulturutvikling — fra litterær overlevering til utvikling av jordbruksmetoder — kan knapt overvurderes, men er ofte sterkt undervurdert. Lærebøkene som Magne Fossan har undersøkt, er ikke noe unntak, sier MF-professor Kristin B. Aavitsland. Bildet viser Norges kanskje eldste kloster: Selja kloster ved Stadthavet.

Fortellinger om kirkens makt

Hvordan fremstilles middelalderens kristendom i norske lærebøker i historie? Det var spørsmålet Magne Fossan stilte i sin mastergradsavhandling. Han fant få positive beskrivelser, og enda færre beretninger om tro. De negative fortellingene om makt var derimot mange. – Funnene viser at lærebøkene gir en skjev og uriktig fremstilling av historien, sier MF-professor Kristin B. Aavitsland.

TEKST OG FOTO: RAGNILD H. AADLAND HØEN

Glimt fra middelalderen: 1. Jesus ber, Louvre museum i Paris. 2. Jesus tar imot gavene fra de tre vise menn, Louvre museum i Paris. 3. Sainte-Chapelle, Paris. 4. Nidarosdomen, Trondheim. 5. Steinutskjæringer fra Iona kloster, Skottland. 6. Den hellige øya Iona, Skottland. 7. Det undergjørende krusifikset, pilegrimsmål i Røldal stavkirke. 8. Enebakk-madonnaen, Historisk museum i Oslo.

Kristin B. Aavitsland.

Magne Fossan.

– Lærebøkene i historie fokuserer i liten grad på det religiøse. Tro, lære, ritualer og kristen trospraksis blir mer for sidekommentarer å regne sammenlignet med det som får stor plass når middelalderens kristendom skal beskrives. Det som får plass, er fortellingene om kirkens makt og undertrykkelse av enkelt-mennesket, sier Magne Fossan.

EN IKKE-RELIGIØS KIRKE

I avhandlingen påviser han fire tendenser. Den første tendensen er at det religiøse nedtones.

– Få trosforestillinger beskrives, og kristne handlinger blir fremstilt mer som påbud enn som religiøst motiverte. Og mens troen tones ned, tones andre ting opp. Tendens nummer to er at lærebøkene vektlegger pavens og kirkeinstitusjonens makt. Kirken fremstilles som en sosial og politisk maktinstitusjon, ledet av paven som en politisk maktfyrste, forteller Fossan.

Maktperspektivet gjenspeiles både i hvor mye plass temaet får, i antall ord og i ordbruken, der ord som pavemakt, maktkrav og kirkens makt går igjen ved 50 anledninger i de fem lærebøkene.

– Den tredje tendensen er at kirken fremstilles ovenfra og ned. Paven er den aktøren som vies mest fagstoff. Han fremstilles som en fri og aktiv aktør, mens den vanlige kirkegjenger er en ufri aktør som er underlagt kirken og dens påbud, forteller Fossan.

Den fjerde, tydelige tendensen han fant, er at kirken tillegges flere negative enn positive beskrivelser.

– Diakoni og nestekjærlighet nevnes litt, men dette kommer veldig i skyggen av de negative beskrivelsene av hva kirken gjorde og mente. Der trosaspektet i det hele tatt nevnes, trekker man hovedsakelig fram frykt og redsel for fortapelse. Håpet om frelsen nevnes derimot bare så vidt. Paven er en kynisk maktfyrste som det er lite godt å si om. Dette er i det hele tatt en kirke man er glad for at hører fortiden til, konkluderer Fossan.

– **MIDDELALDEREN ER EN BAKTALT PERIODE** Professor Kristin B. Aavitsland er spesialist på middelalderens kirkehistorie. Hun er ikke

overrasket over Fossans funn.

– Middelalderen er en baktalt periode. Denne avhandlingen viser hvor systematisk det er. Det er prisverdig at stereotypene blir så grundig dokumentert som de blir i denne avhandlingen. Ut fra allmennvitenskapelige kriterier kan man si at dette er en skjev og uriktig fremstilling av historien, sier Aavitsland.

– Det at kirken i Norge presenteres som noe ytre påført, og som undertrykkende, er historikeren Edvard Bulls syn fra mellom-krigstiden. Det er veldig utdatert. Det er få i dag som ville hevde det. Den rent sekulære og marxistiske historieskrivingen er litt på hell. I academia er det ikke lenger slik at religion forstås i rent maktpolitiske termer. Det tar nok imidlertid litt tid før dette sildrer ned til læreboknivå, sier professoren.

– Den nyeste læreboka, fra 2013, er den beste. Den er mest nyansert, skyter Fossan inn.

KIRKEN SOM DEN PERFEKTE FIENDE

Middelalderkirken er «den perfekte fiende for det sekulære samfunnet», mener historie-professoren.

– 100 års sekularisme og 500 års antikatolisisme har satt seg i ryggmargen. Når du legger til samtidssjåvinismen vår – holdningen om at fortidens mennesker var dummere enn oss – får du en trippel fordomsfullhet, påpeker hun.

Virkeligheten er aldri enkel og endimensjonal. Enhver historiefremstilling vil være preget av forfatterens preferanser og tiden den er skrevet i.

– Den objektive historiefremstillingen finnes ikke. Man bør likevel kunne kreve redelighet med hensyn til å være bevisst sine egne forutsetninger, og ikke minst å bekjempe samtidssjåvinismen. I dag undertrykkes ofte stemmene fra fortiden. Jeg mener vi har en plikt til å behandle fortidens mennesker med den samme respekten som vi viser levende mennesker – kanskje enda mer, siden de er døde og ikke kan snakke for seg selv, sier Aavitsland.

ANDRE FORTELLINGER OM MIDDELALDEREN

Magne Fossan lytter mens professoren fortsetter:

– Hvilke fortellinger forteller vi i lærebøkene, og hvorfor? Hvorfor skal vi lære om middelalderen? Bare for å vise at «så grusomt var det, og så heldige vi er som ikke levde da»? Det er så mye viktig som kommer til oss i denne tidsperioden. Hvorfor synes vi for eksempel i dag at det er viktig å ta vare på og inkludere folk vi ikke er i familie med? Hvorfor tenker vi at vi har et ansvar for folk vi ikke kjenner, til og med? Dette er verdier som er kultivert gjennom hundrevis av år i vår kultur, men det kom i middelalderen. Romerne

hadde ikke denne holdningen. Ikke vikingtiden heller, sier historieprofessoren.

Gjennom kristenretten forbyr blodhevn. Ættemakten begrenses og individet ansvarliggjøres. Norge får en rettsstat med likhet for loven. Det blir forbudt å sette barn ut for å dø, og tvangsekteskap blir forbudt.

– Universitetene er et annet produkt av middelalderen. Klostrenes bidrag til europeisk kulturutvikling – fra litterær overlevering til utvikling av jordbruksmetoder – kan knapt overvurderes. Middelalderens musikk, kunst og arkitektur kunne vært nevnt. Skriftliggjøringen av vårt språk kom med kristningen. Det er så mange av de tingene som er viktige i vårt samfunn i dag, som kommer til oss i denne tidsperioden, sier professor Kristin B. Aavitsland.

Magne Fossan synes det har vært spennende å nærme seg historiedidaktikken med religion-didaktiske briller. Før hans avhandling har det vært forsket lite på norske lærebøkers kirkehistoriske fagstoff.

– Målet mitt er ikke å arrestere lærebokforfatterne. De uttrykker det som har vært det rådende historiesynet i samtiden de siste 40 årene. Samtidig er jeg bekymret for at negative fremstillinger av kirkehistorien kan gi skoleelever et negativt inntrykk av kristendom på generell basis. Håpet mitt er at denne avhandlingen kan bidra til noen refleksjoner rundt hvordan middelalderens kristendom fremstilles i dag, sier Magne Fossan.

Fortellinger om kirkens makt – en kvalitativ studie

Magne Fossans mastergradsavhandling tok utgangspunkt i følgende problemstilling: «Hvordan fremstilles middelalderens kristendom i et utvalg norske lærebøker i historie for videregående trinn, fra 1976 og frem til 2013?».

Bakgrunnen for avhandlingen var at norske lærebøkers kirkehistoriske fagstoff er lite forsket på. For å besvare problemstillingen ble det brukt en deskriptiv-analytisk tekstanalyse av fem lærebøker i historie.

Personalnytt

FAST ANSATTE

Aisha Chaudry - HR-rådgiver pr. 01.08.20

Ragnhild Aadland Høen - Kommunikasjonsleder pr. 01.08.20

Tatjana Schnell - Professor i religionspsykologi pr. 01.10.20

Hanne Storm Ofteland - biblioteksleder pr. 01.10.20

Linn Sæbø Rystad - universitetslektor i praktisk teologi pr. 01.09.20

STIPENDIATER PR. 01.09.20

Filip Rasmussen

Christine Lilletun Nordheim

Solvår Ask Isene

ENGASJEMENTER

Hilde Marie Øgreid Movafagh - 25 % som studentprest og 15 % som universitetslektor pr. 15.08.20

Morten Magelssen - professor II i bioetikk, fra 01.09.20 til 30.06.23

Einar Eidsaa Edland - førsteamanuensis II i sjelesorg, fra 15.08.20 til 30.06.22

Rebekka Opsal - rådgiver i studieadministrasjonen med særlig ansvar for internasjonalt kontor, fra 01.11.20 til 30.06.21

Helga Haugland Byfuglien - lærer i pastoralteologi og ledelse på praktikum pr. 01.01.21

Sosiale tilbud på MF

Med mindre undervisning på MF enn vi skulle ønske denne høsten, har studentprestene, Studentrådet og de mange studentforeningene på MF arrangert en rekke sosiale lavterskeltilbud for studentene. Blant annet språkkafe, quiz, spillkvelder, filmkveld, sosiale lunsjer og digitale kapellsamlinger. De internasjonale studentene har også vært på flere utflukter sammen til blant annet Kolsåstoppen, Nobelmuseet og Ekebergparken. Vi håper våren kommer med muligheter for å møtes mer normalt på MF, og at det sosiale engasjementet kan fortsette også da.

Unge lovende

Årets UKT-konferanse ble holdt 15. oktober, med deltakere både på MF og digitalt. Konferansen hadde "Unge lovende" som tema, og inneholdt massevis av spennende seminarer å velge mellom og fellesforelesninger. Det ble en veldig vellykket dag, med fornøyde deltakere både på nett og på MF. Dagen ble avsluttet i Fagerborg kirke med bokbad sammen med Sunniva Gylver og Linn Skåber.

Takk til alle som bidro, og alle som kom!

Disputaser ved MF

Hege Kristin Ringnes

29. mai 2020 forsvarte Hege Kristin Ringnes sin doktoravhandling *Emotion regulation strategies and future prospects among Jehova's Witnesses: A qualitative study of Norwegian members of an end-time focused religious group.*

Einar Eidsaa Edland

16. juni 2020 forsvarte Einar Eidsaa Edland sin doktoravhandling *Towards another self-story: Religion, self and transformation in VITA patients.*

Ingvild Engh Vattø

29. oktober 2020 forsvarte Ingvild Engh Vattø sin doktoravhandling *Low-threshold Services for Individuals in Crisis: A qualitative study of the support offered by a diaconal suicide prevention crisis line in Norway and volunteers' role in service-delivery from the perspectives of Kirkens SOS volunteers and callers.*

Kristin Skarning Eriksson

30. oktober 2020 forsvarte Kristin Skarning Eriksson sin doktoravhandling *Rights and Values: Interpretive Repertoires in a Norwegian Public Debate about Religion and Governance.*

Nye ledere for studieprogrammene

Master i diakoni
Astrid Sandsmark

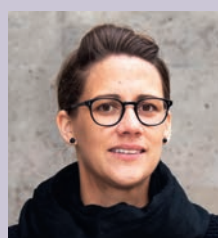
Praktikum
Knut Tveitereid

Profesjonsstudiet i teologi
Ole Jakob Filtvedt

Ungdom, kultur og trosopplæring
Linn Sæbø Rystad

Lektorprogrammet
Merethe Skårås

MF CASRs Annual Lecture 2020

Den årlige forelesningen i regi av MF CASR ble avholdt digitalt 5. november. Professor Ute Hüsken, ved universitetet i Heidelberg, snakket om Female Agency and Religious Conservatism: New Roles for Women in Hinduism. Ute Hüsken tok for seg situasjoner hvor vi ser tydelig endring i kvinners religiøse og rituelle frihet og makt, med eksempler fra India. Forelesningen ble fulgt av responser fra Unn Falkeid (UiO) og Jan-Olav Henriksen (MF).

Studenter og lærere samlet utenfor Lia Gård. Hit drar studentene på profesjonsstudiet i teologi to ganger i løpet av studietida.

Retreat på timeplanen

– Retreaten ble et betydelig steg videre i modningsprosessen mot å bli prest, sier student Andreas Aschim Næsheim. Hver høst drar studentene på 3. semester av profesjonsstudiet i teologi til Lia Gård på retreat.

TEKST: HILDE ARNESEN BILDER: ELISA STOKKA

– Lia Gård gir gode rammer for å bli bedre kjent. Det er med på å bygge et godt miljø på profesjonsutdanningen gjennom felles måltid og fritid. Det er også fint å ha undervisning i andre rammer, sier Elisa Stokka, universitetslektor i sjelesorg.

Lia Gård ligger i Østerdalen, omtrent midt mellom Oslo og Trondheim. De har tilbudt retreat i over 40 år.

SPENNENDE OPPLEVELSE

– Jeg hadde aldri vært på retreat før, så det var en spennende opplevelse. Og det gav veldig fine rammer for undervisningen, i tillegg til å være helt supert for å bli bedre kjent med de andre på kullet, sier Andreas Aschim Næsheim.

Han er en av studentene som tar emnet *Praktisk teologi: Homiletikk, pastoral lære og sjelesorg* (TEOL1510) denne høsten. For ham ble turen et betydelig steg videre i modningsprosessen mot å bli prest.

– På Lia Gård fikk vi et fint spillerom til å finne mer ut om oss selv og utfordre oss selv i trygge omgivelser. I tillegg var det fint med et større innblikk i hva det vil si å leve som prest, sier Næsheim.

INNFORING I RETREAT

I tillegg til Elisa Stokka var Tone Stangeland Kaufman og Fredrik Saxegaard med som lærere. Undervisningen ga teoretiske perspektiver

på temaer som «jeg – en sjelesørger», «jeg – en predikant», «den andre i sjelesorgen» og spiritualitet og åndelige praksiser. I tillegg fikk studentene smakebiter på gamle og nye kristne praksiser.

– Vi deltok i tidebønner, hadde fem timer stillhet som en slags innføring i retreat med en felles bibeltekst. I stillheten fikk studentene også gå labyrint. Stillheten ble avsluttet etter nattverdgdustjeneste i stavkirken, forteller Stokka.

FYLLE PRESTEROLLEN

Student Thale Bergsholm Nesse er glad for at hun fikk sjansen til å bli bedre kjent med lærerne.

– Jeg synes det var spesielt fint å få komme så tett på lærerne og høre om deres forhold til spiritualitet og deres troshistorier, sier hun.

I løpet av oppholdet fikk hun også lære mer konkret om presterollen.

– Det gjorde det mer klart for meg at også jeg kan finne måter å fylle en slik rolle på, uten at det behøver å gå på bekostning av hverken presteyrket eller den jeg er.

Studentene på profesjonsstudiet i teologi har to turer til Lia Gård som en del av studiet. Dette er den første turen deres, mens den andre er en taus retreat.

I løpet av oppholdet var det undervisning innenfor sjelesorg, homiletikk og prestetjeneste.

I løpet av tiden i stilhet fikk studentene gå labyrinthen, som er ment for meditasjon og vandring i bønn.

ANNONSE

Lia Gård består av flere bygg, blant annet stavkirke, gamle gårdsbygg og nybygg.

ULYKKELIG FRED

Ble det uro i kirkebenkene? Spisset folk ørene ved radioapparatene? Dette var ikke en vanlig søndagspreken. Presten var i ferd med å snakke om det mest betente og følsomme spørsmålet i samtiden: Oppgjøret med landssvikene.

Noe tilfeldig, over 70 år etter frigjøringen, kommer Sjur Isaksen over en banankasse med fem hundre brev. Brevene er respons på en radiopreken holdt i Larvik kirke i 1946, og Isaksen forstår snart at han sitter med et unikt historisk materiale i hendene.

Ved 75-årsjubileet for frigjøringen, forteller boken en mindre påaktet side ved krigsoppgjøret: en ulykkelig fred. Kirken sto samlet i opposisjon til den tyske okkupasjonsmakten under krigen. Sviktet kirken da seieren var vunnet? Og hvem er de utstøtte og foraktede i dag?

NYHET!

Sjur Isaksen
Ulykkelig fred.
I frigjøringens skygger
Kr 379,-
Kjøp i bokhandelen eller
bestill på vlforlag.no

vårtland | FORLAG

Biblioteket har fått nye møbler og er delt inn i stille lesesone og gruppeområde. Det er også etablert et eget arrangementsområde hvor MF CASR holder sine faglige tirsdagslunsjer.

Hanna E. Wenell.

Beate Pettersen.

Biblioteket i ny drakt

I løpet av 2020 har mye skjedd i 2. etasje på MF. Vegger er bygd, hyller er flyttet – og ikke minst har lese- og studieområdene fått nye møbler.

TEKST OG BILDER: HILDE ARNESEN

– Bibliotek- og læringscenteret er en viktig arena for å fremme kvalitet i utdanningen og for å stimulere læringsmiljøet for våre studenter. Derfor har vi ønsket å oppgradere områdene i 2. etasje til mer tidsriktige arbeidsplasser for studentene, sier direktør Beate Pettersen. Hun er veldig fornøyd med hvordan det har blitt.

– Det har blitt både et lyst og trivelig område med individuelle leseplasser som allerede er i daglig bruk, og et tiltalende og innbydende område for gruppearbeid med PC-plasser.

LYTTET TIL STUDENTENE

Planene har tatt utgangspunkt i mange av studentenes egne ønsker. Flere leseplasser langs vindusrekka ut mot Frigg-feltet, sofaer og gode stoler å sitte i, og bedre tilgang til kontakter for PC-er. Den stille lesesalen, med blant annet masterplasser, har blitt adskilt med vegg.

I tillegg er det laget et område hvor blant annet MF CASR holder sine ukentlige tirsdagslunsjer. Planen er at det også kan holdes andre arrangementer her, som for eksempel boklanseringer.

– Planene våre ble presentert for studentenes allmøte høsten 2019, og vi fikk mange gode og viktige tilbakemeldinger som vi tok med oss i det videre arbeidet. Dessuten har Læringsmiljøutvalget vært løpende oppdatert, sier Pettersen.

POPULÆRT

Mange studenter bruker de nye leseplassene flittig. En av dem er studentrådsleder Hanna Wenell.

– Personlig er jeg veldig glad i vindusrekka med utsikt over Frigg-feltet. Der har det blitt god plass, med stikkontakter lett tilgjengelig. Også "god-stolene" er deilige å sitte i når man for eksempel skal lese pensum!

Hun har inntrykk av at de fleste er fornøyd med endringene, og at biblioteket er en populær plass å lese.

– Det eneste jeg har å utsette på det, er at de tidligere grupperommene har blitt kontorer. Det er flott med gruppeområder, men mange savner grupperommene, sier Wenell.

Ny bibliotek- leder

I oktober tok Hanne Storm Ofteland over som leder for biblioteket på MF, etter at mangeårig leder Elna Strandheim gikk av med pensjon.

TEKST: HILDE ARNESEN

Hanne Storm Ofteland har en bred yrkesbakgrunn fra både museum, bibliotek og arkiv. Hun har blant annet jobbet ved bibliotekene til Kunsthøgskolen i Oslo og Arkitektur- og designhøgskolen. De to siste årene har hun vært avdelingsdirektør for Sogn og Fjordane Kunstmuseum i Førde

VIL STYRKE STUDENTENES KOMPETANSE

– *Hvilke forventninger har du til jobben som bibliotekleder?*

– Jeg ser frem til å jobbe med nye fagfelt. Jeg er utdannet kunsthistoriker med klassisk arkeologi i fagkretsen, i tillegg til utdanning som fagbibliotekar, og er veldig interessert i kristen ikonografi i vestens kunsthistorie. Å jobbe med studenter og faglig ansatte og tilrettelegge for at de finner frem til den best mulige litteraturen til sitt behov, er noe som gir meg mye energi. Å få jobbe sammen med et godt biblioteksteam ser jeg også frem til, sier Ofteland.

Hun forteller at hun er særlig opptatt av å styrke informasjonskompetansen hos studenter.

– Jeg har jobbet mye med å lage og undervise kurs i akademisk integritet, siteringsteknikk, kildekritikk, problemstillinger knyttet til plagiering og bruk av referansehåndteringsverktøy som Endnote og Zotero, samt kursing i søk i ulike databaser og boksamlinger.

BRENNER FOR UNIVERSITETS- OG HØYSKOLEBIBLIOTEK

– Jeg har kommet frem til at det er UH-bibliotek jeg "brenner" mest for, og jeg er svært glad for å ha fått denne stillingen. Jeg gleder meg stort til å bli kjent med kollegaer, studenter, MF og ikke minst biblioteket her. Jeg syns MFs fagportefølje er svært interessant, sier Ofteland.

TRYGT OG ÅPENT BIBLIOTEK

– *Hvordan tenker du et høyskolebibliotek skal være?*

– Det skal være åpent for alle. Først og fremst for primærbrukerne, det vil si studenter og ansatte ved egen institusjon, men også for publikum generelt. Alle skal føle seg velkommen og trygge på biblioteket - at det er deres bibliotek.

Hun trekker fram at god service et er nøkkelord for et vellykket bibliotek. I tillegg nevner hun at et moderne bibliotek skal kunne tilby litteratur og samtidig være et sted for meningsutveksling og debatter.

– Det er viktig å ivareta bibliotekets og institusjonens historie, tradisjoner og egenart, men man må også være nysgjerrig, fremoverlent og følge med på nye trender og kommunikasjonsmetoder. Bøker, ja takk. Databaser, ja takk. Og opplæring for å sette brukerne i stand til selv å finne frem – digitalt og fysisk – men alltid slik at man vet at man kan spørre når man står fast. Biblioteket er til for studenter og ansatte, og vi må være lydhøre for deres behov.

Nye ansatte

Bli kjent med noen av våre nye ansatte.

TEKST: UNN MÅLFRID H. ROLANDSEN OG HILDE ARNESEN

TATJANA SCHNELL

MFs nye professor i religionspsykologi og eksistensiell psykologi.

Schnell har studert psykologi og teologi i Heidelberg, Göttingen, London og Cambridge. Doktorgraden i psykologi har hun fra Trier universitet i Tyskland.

– *Hva gjorde at du søkte stilling på MF?*

– Jeg har lenge kjent til norske kollegaers forskning innen religionspsykologi og deltok på en internasjonal konferanse på Hamar for noen år tilbake. Jeg ble imponert over energien til disse forskerne og den genuine interessen de har for menneskers eksistensielle søken og livskvalitet. De siste to årene har jeg hatt en liten stillingsprosent ved MF og setter pris på den vennlige og respektfulle atmosfæren både blant studenter og ansatte.

– *Hva skal du jobbe med på MF?*

– På MF skal jeg veilede master- og ph.d.-studenter. Jeg vil også undervise blant annet *Religionspsykologi for helsefaglig praksis*, som er et masteremne for de som ønsker å studere ved siden av jobb. I tillegg følger jeg opp noen forskningsprosjekter jeg har gående. Ett handler om hvordan vi forholder oss til vår egen dødelighet, et annet ser på vår opplevelse av mening på arbeidsplassen. Sammen med MF-kollegaer er jeg også involvert i en internasjonal studie av mening og livskvalitet under covid-19. Videre har jeg planer om et større interkulturelt studium av pilgrimsvandringer.

– *Hvordan har du hatt det de første ukene på jobb?*

– På grunn av covid-19-restriksjoner har jeg foreløpig ikke fått reise til Norge, men har møter over internett og kontakt på e-post. Snart skal jeg også begynne med digital undervisning. Ellers forsker og skriver jeg aktivt slik jeg alltid gjør. Jeg ser fram til å få møte flere av mine nye kollegaer ansikt til ansikt.

– *Hva er en god forelesning slik du ser det?*

– En god forelesning vokser fram når du selv er fascinert av tematikken. Det beste er når du både har tenkt og kanskje gjennomlevd det du skal formidle, men samtidig er åpen for å stille spørsmål og ta inn ulike perspektiver på temaene. Jeg vil gjerne utfordre studentene til å utforske konsepter og teorier, hvor disse kommer fra, og vurdere ulike synspunkter og metoder. Jeg forsøker også å knytte innholdet i forelesningen til studentenes egne liv, slik at de kan få øye på både den personlige og den praktiske nytteverdien av det vi studerer.

VALÉRIE SCHRAM

Postdoktor i det EU-finansierte forskningsprosjektet DEChriM som skal gi ny forståelse av kristendommens rolle i det romerske riket i det fjerde århundre.

Schram har en doktorgrad i papyrologi hvor hun undersøkte utallige greske papyrusfragmenter for å gi oss en bedre forståelse av trevirke og tømmer som ressurs i det gresk-romerske Egypt (fra 3. århundre f.Kr. til 8. århundre e. Kr.). Fra 2018 var hun del av en forskergruppe ved Collège de France i Paris som forsker på skriftkultur i senantikken og bysantinsk papyrologi. Schram har vært med på å utgi og redigere greske dokumenter fra samlinger i Paris, London og Kairo.

– *Hva gjorde at du søkte stilling på MF?*

– I forskningen min undersøker jeg kilder fra flere disipliner, fra oldtidens litteratur og papyrusfragmenter til arkeologiske funn og botanisk materiale. Jeg har blant annet hatt stort utbytte av å delta i arkeologiske utgravninger i Egypt. Der har jeg truffet spesialister fra ulike felt og utvekslet perspektiver og kunnskap på tvers av fag. Dette har overbevist meg om verdien av samarbeid over de tradisjonelle faggrensene. Det var dette som trakk meg til DEChriM-prosjektet ved MF, et forskningsprosjekt som gir en helt ny inngang til studiet av egyptisk kristendom. Det er stimulerende å jobbe sammen med forskere med ulik fagbakgrunn og hvor alle er spesialister på det fjerde århundre. Vår antakelse er at de greske kildene vil gi oss ny kunnskap om tidlige kristne samfunn.

– *Hva blir arbeidsoppgavene dine på MF?*

– De første månedene skal jeg samle greske tekster, blant annet papyrus og inskripsjoner på potteskår. Materialet vil bestå av både brev, lovtekster, amuletter og ulike registre og oppføringer – i tillegg til kristne bøker. Når vi ser disse kildene i sammenheng vil vi kunne komme til ny forståelse av kristendommens utbredelse i det egyptiske territoriet, og særlig da på landsbygda rundt de vestlige oasene.

– *Hvordan har du hatt det de første ukene på jobb?*

– Koronasituasjonen har sine utfordringer, og i tillegg er det mye byråkrati hos utlendingsmyndighetene når man kommer til Norge for å jobbe som forsker. MF er en institusjon som er passe stor og har et stimulerende arbeidsmiljø. Jeg føler meg godt mottatt her. I tillegg ser jeg fram til å fordype meg i den flotte papyrussamlingen ved UiO, som jo er like i nærheten.

EVIANE LEIDIG

Postdoc i forskningsprosjektet INTERSECT (Intersecting Flows of Islamophobia), som ledes av MF sammen med C-REX (Senter for ekstremismeforskning ved UiO). Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd.

– *Hva gjorde at du søkte stilling på MF?*

– Jeg søkte på postdoc-stilling i INTERSECT-prosjektet som Iselin Frydenlund leder. Jeg hjalp til med å skrive søknaden om forskningsmidler til prosjektet mens jeg fullførte doktorgraden min, så jeg hadde veldig lyst til å bli med i teamet som en av postdoktorene.

– *Hva er dine arbeidsoppgaver på MF?*

– I postdoc-prosjektet mitt ser jeg på kvinner knyttet til hindu-nasjonalisme i India og alt-right-bevegelsen i Nord-Amerika. Jeg ser også på de transnasjonale koblingene mellom disse bevegelsene som opererer på ytre høyre fløy politisk. Mye av arbeidet mitt knyttes til sosiale medier og kulturen rundt influensere på Instagram, YouTube og Twitter. I tillegg håper jeg å kunne ha litt undervisning, og jeg gleder meg til å holde gjesteforelesning om digital etnografi for masteremnet i kvalitative metoder til våren.

– *Hva håper du stillingen på MF kan gi deg rent profesjonelt?*

– På MF er det mange muligheter til å involveres i undervisning og skriving av søknader for å få økonomisk støtte til forskningsprosjekter. Jeg tenker det er særlig viktig for en ung forsker som meg selv å bli bedre på dette, for det er viktige evner å ha i akademia. Selv om postdoc-stillingen min er 100 % forskning, tenker jeg MFs fleksibilitet gir meg mulighet til å være mer aktiv i undervisning og forsknings-søknader, og det ser jeg på som en stor fordel for meg profesjonelt.

– *Hvordan har de første månedene på MF vært?*

– Alle har vært veldig vennlige og imøtekommende! Jeg har satt stor pris på å bli kjent med mange av kollegaene og studentene og høre om all den interessante forskningen som skjer på MF.

RAGNHILD H. AADLAND HØEN

Kommunikasjonsleder ved MF.

– *Hva gjorde at du søkte stilling på MF?*

– Jeg har et stort hjerte for MF og ønsket å være med i den engasjerte MF-staben. Av utdanning har jeg journalistutdanning og kristendomsstudier fra MF og NLA. På MF får jeg endelig fullt utbytte av alt jeg har lært, både gjennom utdanningen min og den arbeidserfaringen jeg har fått i alt fra Storting og menighet til større og mindre organisasjoner. Jeg er en idealist som motiveres av å få gjøre en forskjell i samfunnet. Det var derfor jeg ønsket å få bidra med alt jeg er og kan på MF, fordi MF er en av de viktigste samfunns-institusjonene vi har.

– *Du er vel egentlig ikke helt ferdig med å være student her på MF?*

– Stemmer. Jeg har tatt flere studieemner i kristendom på hovedfag- og mastergradsnivå på MF – bare fordi jeg har lyst. Jeg liker å lære. Dessuten har studiene vært perfekt å kombinere med fødselspermisjoner. Jeg har vært heldig og har hatt rolige babyer som liker å være med på forelesning, sier fembarnsmoren.

– *Hva blir arbeidsoppgavene dine på MF?*

– Jeg har ansvar for både kommunikasjon og studentrekruttering. I praksis vil det si at jeg har ansvar for MFs informasjonskanaler, nettside, sosiale medier, MF-bladet, informasjons- og markedsmateriell, annonsering, rekrutteringsmøter, forskningsformidling, fotografering, film, grafisk arbeid og håndtering av mediehenvendelser. Jeg skal være en pådriver for god kommunikasjon og samfunnskontakt. Det er et omfattende arbeidsområde. Heldigvis er vi to som deler på arbeidet!

– *Hvordan har du hatt det de første månedene på jobb?*

– Helt topp. Etter koronavåren med hjemmekontor var det deilig å møte mennesker i noen måneder. Som gammel MF-student har det vært fint å komme tilbake og se at MF fortsatt er et åpent sted som rommer alle, der alle kan puste fritt og være seg selv. Nå har jeg riktignok vært bortskjemt med mye godt arbeidsmiljø på mine tidligere arbeidsplasser, men jeg har skjont såpass at til å være i akademia, er MF en ganske unik plante når det kommer til godt arbeidsmiljø.

ALDRI ALENE

TROSOPPLÆRING FOR TWEENS

sondagsskolen.no/aldrialene

Utarbeidet med støtte fra: STØRST AV ALT

LUTHERSK KIRKETIDENDE

Uunnværlig kirkelig fagtidsskrift

I mer enn 150 år har Luthersk Kirketidende gitt viktige innspill i den kirkelige debatten. Her finner du også tekstgjennomgørelser, salmeforslag, bokanmeldelser og aktuelle artikler.

LK kommer med 16 nummer i året. I abonnementet inngår også Tidsskrift for Praktisk Teologi som kommer med to nummer i året.

Få LK ut 2021 for 795 kroner.

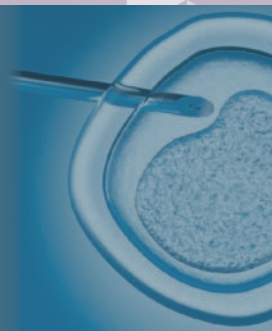
Bli abonnent her: mf.no/lk/bli-abonnent

MF tilbyr spennende DELTIDSSTUDIER våren 2021

Bioetikk

Undervisning fredager
10 stp
bachelor- og masternivå

mf.no/bioetikk

Religionspsykologi for helsefaglig praksis

Heldagssamlinger
10 stp
masternivå

mf.no/religionspsykologi

Kirkearkitekturs historie

Undervisning ettermiddag/kveld
10 stp
bachelor- og masternivå

mf.no/kirkearkitektur

KRLE

Kristendom i historie og samtid

Lørdagsundervisning
15 stp per semester (opp til 60 stp)
bachelornivå

mf.no/deltidsstudier-krle

Etikk, menneskesyn og teknologi

Nettstudium
10 stp
bachelornivå

mf.no/teknologi

Kommende arrangementer på MF

Januarkurset:

Demokrati, medborgerskap og religion

11. januar 2021 kl. 10.00-16.00

Velg mellom deltakelse på MF eller digitalt.

Årets etterutdanningskurs for lærere retter søkelyset mot kompleksiteten i det norske samfunnet og på demokratiske muligheter og utfordringer innen ulike samfunnsinstitusjoner.

Hva slags medborgere skal skolen utdanne, og hvordan kan skolen legge til rette for demokratisk dannelse av elevene? Hvilke spenninger ser vi mellom diskrimineringsvern og religionsutøvelse i norsk kontekst?

Kurset knyttes til aktuelle samfunnsdebatter og læreplaner.

Foredragsholderne er dyktige fagfolk og formidlere på sine felt, samt ledere i ulike trossamfunn i Norge.

Etterutdanningskurset er rettet mot lærere, men er åpent for alle interesserte.

LES MER OG MELD DEG PÅ:
mf.no/januarkurs2021

Følg MF på
[@mfvitenskapelighoyskole](https://mf.no)

Velkommen til arrangementer på MF!

Se mf.no for mer informasjon og påmelding.

Ønsker du abonnere på MFs nyhetsbrev - meld deg på her:
mf.no/nyhetsbrev

ANNONSE

UNG TEOLOGI

Tidsskrift utgitt av studenter ved MF vitenskapelig høyskole.
Publisert utgitt av studenter ved MF vitenskapelig høyskole.

Ønsker du å abonnere kan du sende e-post til abo@ungteologi.no med navn og adresse.
Pris per år: 250/125(student)

Ettersendes ikke ved
varig adresseforandring,
men returneres MF
med påført ny adresse.

B POSTABONNEMENT
RETUR:
MF KARTOTEK
POSTBOKS 5144
MAJORSTUEN
0302 OSLO

Vi danner og utdanner til å møte det nye norske mangfoldet som skole og folkekirke

Jeg kom fra Bondevik- og presteslekt og startet på MF i 1987. Jeg hadde ingen drøm om å bli prest, men ble stadig utfordret på min kristne tro og ville lære mer om det jeg trodde på. Etter første sommerpraksis som prestevikar i 1989, var det ingen vei tilbake. Jeg opplevde sterkt å være på rett hylle, og at Gud kalte meg til å være prest. Nå har jeg vært prest i tjuefem år og synes fortsatt at jeg har verdens fineste og mest meningsfulle jobb. Årene på MF ga meg det jeg trengte for å starte prestatjenesten: Mennesker, bøker, ord og trosvaner som modnet meg som menneske og troende.

I 2013 startet jeg på MF for andre gang; denne gang som stipendiat med forskning og undervisning. Jeg ville utfordre meg selv med et faglig dypdykk og avbrekk i prestegjerningen. Nå er jeg igjen sokneprest, men underviser fortsatt i sjelesorg, forkynnelse og religionsdialog her på huset.

Jeg er stolt og takknemlig over å være en del av det nye gamle MF. Jeg gleder meg over mangfoldet både blant studenter og ansatte, på tvers av konfesjoner og religioner. Jeg er imponert over hvordan de som var mine lærere da jeg studerte og unge ferske kolleger evner å samarbeide og lære av hverandre. Jeg fryder meg når kolleger er rykende og sivilisert uenige på Dagsrevyen i et brennbart teologisk spørsmål. Jeg opplever at miljøet her dyrker både tydeligheten, tilliten og åpenheten, noe folkekirken, skolen og samfunnet ellers trenger. Vi danner og utdanner til å møte det nye norske mangfoldet, som skole og folkekirke.

Men for å gjøre det, er MF avhengig av alle som vil være med og bidra.
Tusen takk for din julegave til MF!

Med vennlig hilsen

Sunniva Gylver

sokneprest og universitetslektor II

Takk for din gave!
Kontonummer: 3000.17.41841
Vipps til 89000 - merkes «MF nr. 2»

**VITENSKAPELIG
HØYSKOLE**
Norwegian School of
Theology, Religion and Society